

ARD 1996.017

Arbejdsrettens dom af 24. april 1997 (AT 1997, s. 42)

**Landsorganisationen i Danmark for
Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet
(konsulent Ane K. Lorentzen)**

mod

**Danmarks Rederiforening for
DFDS A/S
(advokat H.C. Springborg)**

Dommere: Peter Andersen, Max Bæhring, Poul Erik Skov Christensen, Poul Flemming Hansen, Kiil (retsformand), Steen A. Rasmussen og Aage Spang-Hanssen.

Kollektiv overenskomst (Geografisk område), Regler (Anden offentligretlig lovgivning, EU-regler)

Hollandske tjenere på DIS-registreret skib ikke omfattet af dansk overenskomst

På et passagerskib optaget i Dansk Internationalt Skibsregister, der sejlede mellem Holland og England, bestod hele tjenergruppen af personer med bopæl i Holland. De pågældende var forhyret ved individuelle ansættelseskontrakter, hvis vilkår ikke svarede til forbundets overenskomst med rederiet. Efter en gennemgang af forarbejderne til DIS-loven fandt Arbejdsretten ikke, at overenskomsten, der efter sit indhold var »gældende for skibe registreret i DIS, jf. lovens § 10, stk. 2,« omfattede de udenlandske tjenere. Retten antog, at EF-domstolen havde overladt den konkrete bedømmelse af en sådan forskelsbehandling ud fra et bopælskriterium til de nationale domstole. Da anvendelsen af kriteriet i DIS-lovens § 10, stk. 2, afspejlede relevante objektive forskelle i levevilkårene, herunder beskatningen, i de forskellige lande, var det rimelig begrundet, at vilkårene i tjenernes ansættelseskontrakter afveg fra overenskomsten, og retten fastslog uden præjudiciel forelæggelse af spørgsmålet, at lovbestemmelsen og dermed begrænsningen i overenskomstens personelle gyldighedsområde ikke var i strid med EU-rettens regler om arbejdskraftens fri bevægelighed.

Henvisninger: Karsten Hagel-Sørensen: EU-ret (2. udg.) s. 55 og 57 og EU-Karnov 1996 s. 51 (ad art. 6 i traktaten). EF- domme af 12. februar 1974 (nr. 152/73) og 17. november 1992 (nr. C 279/89.)

1. I perioden maj – september 1995 besejlede det indklagede rederi DFDS A/S en nyoprettet færgerute mellem Holland (Amsterdam) og England (Newcastle) med m.s. »**Winston Churchill**«, der er og også dengang var optaget i Dansk Internationalt Skibsregister (DIS), jf. loven herom nr. 408 af 1. juli 1988 som ændret ved lov nr. 224 af 6. april 1994.

Med henvisning til lovens § 10, stk. 2, havde rederiet den 12. november 1993 med virkning fra 1. marts

s.å. indgået en kollektiv overenskomst med Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet om løn- og arbejdsforhold for tjenerpersonale i de større passagerskibes ordinære passagerapteringer, en overenskomst, som fortsat var gældende i sommeren 1995. For den omhandlede periode havde rederiet imidlertid som tjenerpersonale på m.s. »**Winston Churchill**« udelukkende forhyret tjenere med bopæl i Holland. Af disse i alt 12 tjenere var 11 hollandske statsborgere og en enkelt kroat. Forhyringen skete i henhold til individuelle ansættelseskontrakter, hvis vilkår ikke svarer til vilkårene i den kollektive overenskomst indgået med forbundet. Efter forbundets opfattelse indebærer forhyringen derfor et overenskomstbrud.

Med henvisning hertil har klagerne, Landsorganisationen i Danmark for Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet, ved klageskrift af 10. januar 1996 indklaget Danmarks Rederiforening for DFDS A/S for Arbejdsretten med følgende påstande:

Indklagede, DFDS A/S, tilpligtes til Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet at efterbetale tilgodehavende løn i henhold til overenskomsten mellem DFDS A/S og Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet, Tjenergruppen, for de på færgen »**Winston Churchill**« ansatte tjenere med bopæl i Holland og hollandsk statsborgerskab.

Indklagede tilpligtes for overenskomstbrud at betale en efter Arbejdsrettens skøn fastsat bod til Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet.

Efterbetalingsspørgsmålet henvises til sædvanlig fagretlig behandling.

De indklagede har påstået frifindelse.

Klagerne har – hvis deres påstande ikke umiddelbart kan tages til følge – ønsket sagen forelagt EF-domstolen til besvarelse af spørgsmål vedrørende DIS-lovens forenelighed med bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed i art. 48 i EU-traktaten af 7. februar 1992 og Rådets forordning (1612/68) af 15. oktober 1968 art. 7, et ønske, som de indklagede har afvist med henvisning til, at tilsvarende spørgsmål allerede tidligere er besvaret af domstolen.

2. I overenskomsten mellem rederiet og forbundet hedder det bl.a.:

»Herværende overenskomst er gældende for tjeneste i skibe registreret i Dansk Internationalt Skibsregister (DIS), jfr. DIS-lovens Par.10, stk. 2.

Par. 1 – Ansættelse og opsigelse

A.

Stk. 1. Alt tjenerpersonale i de større passagerskibes ordinære passagerapteringer forhyres på de i denne overenskomst indeholdte betingelser.

Stk. 2. Påmønstring finder sted i henhold til gældende sømandslov og nedenfor anførte forhyringsregler.

...

B. Udlændinge

I nordeuropæisk fart forhyres udlændinge i stillinger omfattet af denne overenskomst ikke på ringere vilkår end personer omfattet af DIS-lovens par. 10, stk. 2, i samme skib i tilsvarende stillinger.

Rederiet kan slutte aftale med forbundet om fravigelse af ovenstående. ...«

3. Allerede inden færgerutens start i maj 1995 havde forbundet i breve til rederiet ønsket bekræftet, at cateringpersonalet, herunder tjenerne – som man dengang havde fået oplyst skulle være filippinere – ville »blive ansat og aflønnet efter gældende dansk overenskomst, idet der er tale om færgefart i nord-

europæiske overfartsområder (jvf. § 1, afsnit B, i vor overenskomst med DFDS).« I rederiforeningens svar herpå af 30. marts 1995 hedder det bl.a.:

»Vort medlem DFDS A/S har anmodet os om at besvare Deres breve ... vedrørende **Winston Churchill**.

Vi skal herved meddele, at DFDS A/S har oplyst, at det i forbindelse med at indsætte **Winston Churchill** i overfarten mellem England og Holland er besluttet, at der ved arbejde, der sædvanligvis udføres af tjenere, vil blive forhyret engelsk/hollandsk tjenerpersonale.

På den givne foranledning må vi imidlertid præcisere, at den i vor overenskomsts § 1 B anførte bestemmelse forpligter rederiet til ikke at forhyre udlændinge på ringere vilkår end personer, der i samme skib er ansat i samme stilling, dvs. at der i et skib med blandet besætning ikke er forskel i løn- og arbejdsvilkår til ugunst for de udenlandske besætningsmedlemmer. Da rederiet har valgt, at det samlede tjenerpersonale skal være udenlandsk, er der intet i vor overenskomst, der er til hinder herfor, jfr. også DIS lovens § 10, stk. 3, jfr. stk. 2. Vi kan i øvrigt ikke være enig i, at dette skulle indebære nogen trussel mod beskæftigelsen af f.eks. medlemmer af RBF på eksisterende færgeruter, idet det af udlændingelovens § 13 fremgår, at der kræves arbejdstilladelse ved beskæftigelse af udlændinge på dansk skib, der som led i rutefart regelmæssigt ankommer til dansk havn. Da der ikke i forbindelse med gennemførelsen af DIS loven er givet noget tilsagn om, at DIS lovens § 10 ikke vil blive anvendt i færgefart, og da der ikke lovligt vil kunne iværksættes de af forbundet nævnte konflikter, skal vi foreslå, at der afholdes et snarligt møde, hvor vi nærmere kan drøfte de eventuelle misforståelser, der ligger til grund for forbundets henvendelser. ...«

Svaret blev kommenteret af forbundet i breve af 10. april 1995 til rederiet og rederiforeningen. I brevene gav forbundet udtryk for den opfattelse, at »da der nu er tale om forhyring af EU-statsborgere ... vil de ... selvfølgelig være omfattet af den gældende danske overenskomst, da EU- retten ... ikke tillader diskriminering på grund af nationalitet.« Dette blev afvist af rederiforeningen i et brev af 19. april 1995 med henvisning til, »at den gældende DIS- overenskomst mellem RBF og DFDS er indgået under henvisning til DIS-lovens § 10, stk. 2, og derfor ifølge sit eget indhold alene gælder for personer, der har bopæl i Danmark, hvorimod den ikke har gyldighed eksempelvis for tjenere, der har bopæl i England.«

Efter yderligere korrespondance om sagen afholdtes fællesmøde den 8. august 1995. Af referatet fra mødet fremgår, at enighed ikke kunne opnås.

4. Da en fortolkning af DIS-lovens § 10, navnlig dens stk. 2, er af væsentlig betydning for sagens afgørelse, herunder også for en stillingtagen til, om der i medfør af EU-traktatens artikel 177 er pligt for retten til at forelægge de af klagerne ønskede spørgsmål for EF-domstolen, gengives i det følgende såvel lovteksten som de dele af forarbejderne, som skønnes at kunne have betydning for forståelsen.

4.1. Den relevante lovtekst findes i kap. 3 om løn- og arbejdsforhold. Den lyder således:

»§ 10. Kollektive overenskomster om løn- og arbejdsforhold for ansatte på skibe i dette register skal udtrykkelig angive, at de kun gælder for sådan beskæftigelse.

Stk. 2. Kollektive overenskomster som nævnt i stk. 1, der er indgået af en dansk faglig organisation, kan kun omfatte personer, som anses for at have bopæl i Danmark, eller som i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere.

Stk.3. Kollektive overenskomster som nævnt i stk. 1, der er indgået af en udenlandsk faglig organisation, kan kun omfatte personer, der er medlemmer af den pågældende organisation, eller personer, der er statsborgere i det land, hvori den faglige organisation er hjemmehørende, for så vidt de ikke er medlemmer af en anden organisation, med hvilken der er indgået overenskomst som nævnt i stk. 1.

Stk. 4. Lov om Arbejdsretten finder tillige anvendelse i sager, hvor en udenlandsk faglig organisation er part.«

4.2. Formålet med DIS-loven var at skabe et register, der skulle være konkurrencedygtigt i forhold til de åbne registre, hvortil danske skibe i vidt omfang havde udflaget i årene forud. Mulighederne herfor blev overvejet i en af industriministeren den 4. juni 1987 nedsat søfartssocial arbejdsgruppe, der den 30. oktober 1987 afgav »Rapport om etablering af et Dansk Internationalt Skibsregister«, hvori det i et afsnit om løn- og arbejdsforhold og et senere afsnit om skatteforhold bl.a. hedder.

»5. Overvejelser om specielle regler for skibe registreret i DIS.

...

Som et led blandt flere i at fremme denne konkurrencedygtighed skal det overvejes, hvilke muligheder, der er for at nedsætte rederiernes udgifter til løn m.v. for skibe, der er registreret i DIS.

Af det ovenfor anførte fremgår imidlertid, at dette forudsætter, at det ved lovgivning sikres, at de almindelige danske kollektiv-arbejdsretlige regler ikke gælder for skibe registreret i DIS.

Det skal i denne forbindelse fremhæves, at enhver lovgivning om, hvilke kollektiv-arbejdsretlige regler der skal finde anvendelse på dette område, vil være et brud med dansk tradition, ifølge hvilken de kollektiv-arbejdsretlige regler ikke er lovregulerede, men derimod baserer sig på aftaler, indgået mellem arbejdsmarkedets parter, samt Arbejdsrettens og de faglige voldgifters praksis.

Et sådant brud på en fast og langvarig tradition vil i givet fald blive mødt med modstand fra de faglige organisationer.

6. En model for DIS

Hvis man uagtet de under punkt 5 nævnte forhold ved lov vil regulere de kollektiv-arbejdsretlige forhold for skibe registreret i DIS, må en sådan lovgivning teknisk indeholde følgende punkter:

- 1) Af kollektive overenskomster, der omfatter DIS-skibe, skal det udtrykkeligt fremgå, at de alene gælder for skibe registreret i DIS. Formålet med denne bestemmelse skal være at udelukke, at allerede indgåede overenskomster automatisk får virkning for skibe, der overflyttes til DIS.
- 2) Overenskomst skal kunne indgås med såvel danske som udenlandske faglige organisationer.
- 3) Der skal kunne indgås overenskomst for det samme arbejde med flere forskellige faglige organisationer. En konsekvens heraf bliver, at der ikke gyldigt kan indgås eksklusivaftaler for skibe registreret i DIS.
- 4) En kollektiv overenskomst indgået med et fagforbund, kan kun omfatte ansatte, der er medlem af det pågældende fagforbund, eller ansatte af samme nationalitet, som den pågældende faglige organisation.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvilken kollektiv overenskomst en ansat på et DIS-skib i givet fald skal være omfattet af, må en bestemmelse herom tilgodese en række hensyn:

...

- 2) Det må endvidere sikres, at Danmark opfylder sine internationale forpligtelser på det her omhandlede område. Dette gælder først og fremmest i forhold til statsborgere i de nordiske lande og EF-lande, men kan eventuelt også gælde for andre landes statsborgere.

Der henvises herved til den nordiske konvention af 6. marts 1982 om fælles nordisk arbejdsmarked (artikel 2) og EF's forordning nr 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (art. 7, stk. 1).

...

8. Forslag til en teknisk løsning af de arbejdsretlige forhold.

En lovbestemmelse i DIS-loven, hvori de kollektiv-arbejdsretlige forhold på området reguleres, vil teknisk kunne formuleres som nedenfor side 30 (§ C) anført.

X. Skatteforhold.

Sømandsbeskatningen.

Indledning.

1. Som tidligere anført er det hensigten, at det ny DIS- register skal yde samme konkurrencemæssige vilkår som andre internationale registre for effektivt at kunne modvirke udflagningen af danske skibe. Med henblik herpå er der i det foregående afsnit foretaget en undersøgelse af mulighederne for at indføre en ordning, hvorefter rederierne kan indgå lønoverenskomster vedrørende DIS-skibene på internationale vilkår både for så vidt angår danske som udenlandske sømænd. Herved vil redernes lønudgifter kunne nedsættes betydeligt.

I andre internationale registre er mandskabet om bord på skibene hovedsagelig rekrutteret fra andre lande end flaglandet. Menigt mandskab om bord på de pågældende skibe betaler normalt ikke skat til flaglandet. På denne baggrund kan det blive nødvendigt at lempe de danske skatteregler på området, såfremt den ønskede konkurrenceevne for DIS- registret skal opnås. En skattelempelse vil kunne gennemføres ved en særlig fradragsordning i sømandsskatteoven for sømænd, der gør tjeneste om bord på skibe registreret i DIS. Der er redegjort for en sådan fradragsordning i de følgende afsnit. ...«

Arbejdsgruppens forslag til § C, hvis stk. 2 og 3 var affattet i overensstemmelse med et forslag herom fra Arbejdsministeriet af 9. oktober 1987, var ligegyldende med den i punkt 4.1. gengivne – gældende – lovtæst. I arbejdsgruppens bemærkninger hertil hedder det.:

»Til § C. I stk. 1 foreslås det, at kollektive overenskomster vedrørende løn- og arbejdsforhold for ansatte på skibe registreret i DIS udtrykkeligt skal angive, at de omfatter sådan beskæftigelse. Dette medfører, at gældende kollektive overenskomster om løn- og arbejdsforhold vedrørende beskæftigelse på skibe, indgået mellem danske rederier og danske faglige organisationer, ikke vil omfatte skibe, der overflyttes til DIS. For beskæftigelse på sådanne skibe må der indgås nye kollektive overenskomster, der udtrykkeligt angiver, at de omfatter beskæftigelse på skibe registreret i DIS.

Det foreslås endvidere i stk. 3, at den enkelte kollektive overenskomst kun kan omfatte ansatte, der er medlem af den faglige organisation, som har indgået overenskomsten, eller som er statsborger eller har fast bopæl i samme land, som den pågældende faglige organisation. Dette betyder, at kollektive overenskomster vedrørende løn- og arbejdsforhold for ansatte på skibe i DIS kan indgås med flere – såvel danske som udenlandske – faglige organisationer samtidig.

Løn- og arbejdsforhold for ansatte, der herefter ikke er omfattet af en kollektiv overenskomst, må aftales mellem den enkelte ansatte og det pågældende rederi eller den, dette bemyndiger hertil.

Forslagets stk. 4 indebærer, at forholdet mellem rederier med skibe registreret i DIS og udenlandske faglige organisationer i øvrigt er omfattet af de almindelige danske kollektiv-arbejdsretlige regler. Udenlandske faglige organisationer vil således have samme adgang som danske faglige organisationer til at kræve forhandlinger om indgåelse af kollektive overenskomster og til at iværksætte kollektive kampskridt til støtte herfor.

Det følger endvidere af forslaget, at spørgsmål om iværksættelse af kollektive kampskridt til støtte for krav om indgåelse af kollektive overenskomster kan indbringes for arbejdsrettens afgørelse. Det samme gælder spørgsmål om overtrædelse af indgåede kollektive overenskomster, med mindre andet udtrykkeligt er aftalt mellem parterne.«

Som det ses, havde arbejdsgruppen ingen bemærkninger til den foreslåede bestemmelse i stk. 2, den senere § 10, stk. 2.

4.3. Forslaget til DIS-loven, hvis § 10 var ligelydende med den gældende lovtekst og dermed også med arbejdsgruppens forslag, blev (gen)fremsat den 8. juni 1988 af industriministeren. De specielle bemærkninger til forslaget § 10 (FT 1987-88 (2. samling), till.A, sp. 21 f.) er reelt ligelydende med arbejdsgruppens bemærkninger til den foreslåede § C og indeholder som disse ingen bemærkninger til stk. 2. I de almindelige bemærkninger (l.c. sp. 15 ff.) hedder det bl.a.:

»Baggrunden for forslaget er den udvikling, der har fundet sted inden for skibsfartserhvervet, især igennem de sidste to år. Tendensen til at sætte danske skibe under fremmed flag har været stigende. ....

Disse forhold betegnes sædvanligvis »udflagning«, men det bør i denne forbindelse tilføjes, at det mere og mere hyppigt forekommer, at danske redere lader bygge eller indkøber skibe, som direkte sættes under fremmed flag.

Det er en klar dansk interesse at bevare så stor en del af handelsflåden som muligt under dansk flag både af hensyn til beskæftigelsen og af hensyn til valutaindtjeningen. Men det er også vigtigt af hensyn til beskæftigelse og indtjening i andre erhverv som skibsmæglervirksomheder og skibsværfter, ligesom det er vigtigt at bevare den maritime know-how, som danske rederier har opbygget igennem mange år.

Det er de lavere driftomkostninger, der er forbundet med skibsfart under en række andre landes flag, der virker så tillokkende, at skibe under dansk flag bliver udflaget, eller indkøbes direkte til registrering under et andet flag. ...

Lovforslaget har til hensigt at styrke rederierhvervets konkurrenceevne og dermed modvirke tendensen til udflagning. Ved etablering af et Dansk Internationalt Skibsregister åbnes der mulighed for, at danske rederier kan ansætte udenlandske besætninger på de lønvilkår, som gælder i besætningernes hjemlande. Skibe registreret i Dansk Internationalt Skibsregister skal overholde de gældende forpligtelser i henhold til IMO-konventioner og ILO-konventioner. Ved etablering af registret får danske rederier bedre mulighed for at konkurrere på lige vilkår, ikke mindst i forhold til de vesteuropæiske rederier, som allerede har mulighed for at registrere i nationale internationale registre. ...«

4.4. Lovforslaget, der blev behandlet sammen med bl.a. et forslag om afvikling af sømandsskatten – den såkaldte søfartspakke – gav fra nogle partiers side anledning til en del kritik, bl.a. på grund af indgrebet i de bestående overenskomster og begrænsningen af organisationernes forhandlingskompetence. Forhandlingerne i Folketinget (FT 1987-88 (2. samling) sp. 224, 680 og 863 ff) indeholder dog intet til belysning af forståelsen af lovens § 10, stk. 2. Som bilag til Erhvervsudvalgets betænkning over lovforslaget af 16. juni 1988 (FT 1987-88 (2. samling), till. B, sp. 63 ff) er derimod gengivet en skrivelse af 9. juni 1988 fra rederiforeningen til udvalget, som foranledigede udvalget til at anmode ministeren om at indhente en udtalelse fra Sømændenes Forbund, Fællessekretariatet og LO vedrørende henvendelsen. Som bilag til rederiforeningens skrivelse var vedlagt foreningens bemærkninger til lovforslaget, bl.a. dettes § 10, stk. 2, hvorom det siges:

»I henhold til lovens § 10, stk. 2, har danske faglige organisationer forhandlingsret ikke alene for personer, der må anses for at have bopæl i Danmark, men også for personer, som i medfør af internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere. Da der ikke er knyttet nogen bemærkninger til denne bestemmelse, skal vi foreslå, at ordene »som anses for at have bopæl« erstattes af det mere præcise »som har bopæl«. Derved vil DIS operere med samme begreb som Lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, jf. § 41 vedrørende ret til optagelse i en anerkendt arbejdsløshedskasse.«

I Fællessekretariatets svar af 15. juni 1988 på industriministerens høring (l.c. sp. 75 ff) hedder det bl.a.:

»Vi må vende os stærkt mod, at man vil afskære de danske organisationer fra at kunne forhandle for kolleger, der gør tjeneste i danske skibe, selv om disse kolleger har bopæl i et andet land end Danmark. Gældende regler er i dag, at udenlandske søfarende, som gør tjeneste i danske skibe, optages som medlemmer af de danske organisationer, og derfor må disse kolleger være berettiget til at få deres forhold forhandlet og aftalt af de danske organisationer. ...

Fællessekretariatet er ikke enig med Danmarks Rederiforening. Vi har mange udenlandske medlemmer, hvis forhold de danske organisationer altid har forhandlet. Det kan ikke være rimeligt, at det danske Folketing gennemfører bestemmelser, som fratager udenlandske medlemmers ret til at få deres løn- og arbejdsvilkår forhandlet af deres danske organisationer. ...«

I svaret samme dag fra LO (l.c. sp. 78) hedder det bl.a.:

»Under henvisning hertil kan det oplyses, at Landsorganisationen i Danmark fortsat finder forslaget § 10 uacceptabelt. Forslaget indebærer omfattende indgreb i gældende overenskomster og stærke begrænsninger i parternes forhandlingskompetence i forbindelse med indgåelse af kollektive overenskomster, der er angrivelige i relation til grundlovens § 73 og danske internationale forpligtelser, herunder ratificeringer i ILO-konventionen. ...«

4.5. Som bidrag til fortolkningen af DIS-lovens § 10, stk. 2, har de indklagede fremlagt en brevveksling mellem Sømændenes Forbund i Danmark og Industriministeriet fra kort efter lovens vedtagelse. I ministeriets svar af 31. august 1988 på en henvendelse fra forbundet s.d. hedder det:

»Under henvisning til Forbundets skrivelse af 31. august 1988 ..., hvori man har rejst spørgsmål om fortolkning af DIS-lovens § 10, stk. 2, skal man oplyse, at Industriministeriet har forelagt forespørgslen for Arbejdsministeriet, der er fremkommet med følgende udtalelse, hvortil man kan henholde sig:

»Forbundet har rejst forskellige spørgsmål om fortolkning af DIS-lovens § 10, stk. 2, med hensyn til afgrænsning af personkreds.

Arbejdsministeriet skal meddele, at man inden for den givne tidsfrist må begrænse sit svar til følgende:

Det grundlæggende synspunkt bag § 10, stk. 2 er, at danske overenskomster omfatter alle, der anses for at have bopæl i Danmark – uanset statsborgerskab.

Med hensyn til Danmarks overholdelse af sine internationale forpligtelser er dette synspunkt suppleret med bestemmelsen om, at personer, som i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere, også kan omfattes af danske overenskomster.

Heraf kan ikke umiddelbart udledes, at danske statsborgere, som ikke kan anses for at have bopæl i Danmark, og som heller ikke kan støtte ret på de af Danmark indgåede internationale forpligtelser, kan være omfattet af danske overenskomster.««

I en efterfølgende henvendelse af 1. september 1988 anmodede forbundet om svar på, hvorvidt følgende eksempler på personer forhyret med et DIS-registreret skib efter ministeriets opfattelse var omfattet af lovens § 10, stk. 2:

1. En dansk søfarende uden adresse i Danmark overnatter imellem sine forhyringsperioder á ca. 6 måneder på pensionat i Bangkok. Den søfarende har de sidste 20 år udelukkende sejlet i danske skibe.
2. En tilsvarende nordmand.
3. En tilsvarende vesttysker.
4. En dansk søfarende uden adresse i Danmark er gift og ejer et hus i Bangkok, hvor han overnatter

imellem sine forhyrings perioder á ca. 6 måneder. Sådan har han levet de sidste 20 år og har udelukkende haft hyre på danske skibe.

5. En tilsvarende nordmand.

6. En tilsvarende vesttysker.

7. En vesttysker med adresse i Hamburg, Vesttyskland.

I industriministerens svar af 1. november 1988 hedder det bl.a.:

»Jeg har nu modtaget følgende uddybende udtalelse fra Arbejdsministeriet, hvortil jeg kan henvise:

»En person kan være omfattet af en kollektiv overenskomst i henhold til § 10, stk. 2, såfremt personen enten

– kan anses for at have bopæl i Danmark

– eller i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere.

Om en person har bopæl i Danmark vil normalt ikke give anledning til tvivl. I særlige tilfælde, hvor bopælen ikke er utvivlsom, vil der skulle anlægges en konkret vurdering.

Ved denne vurdering vil der kunne findes vejledning i anden lovgivning. ...

Andet led i § 10, stk. 2, er en nødvendig udvidelse om, at Danmark skal overholde internationale forpligtelser, såsom asylkonventioner, ILO-konventioner, Nordiske konventioner, EF-forordninger m.v.

Danmarks internationale forpligtelser indebærer imidlertid ikke, at personer med bopæl uden for landets grænser har krav på samme arbejdsvilkår som personer, der har bopæl i Danmark.

Af konventionen om det fællesnordiske arbejdsmarked og EF-forordningen om arbejdskraftens frie bevægelighed kan derimod udledes, at for borgere fra nordiske lande eller EF- lande, der har haft fast bopæl i Danmark, men hvis bopæl nu giver anledning til tvivl, skal anlægges den samme vurdering, som er gældende for danske statsborgere.

På denne baggrund er det efter Arbejdsministeriets opfattelse nærliggende at antage, at de i eksemplerne 1-6 omtalte personer ikke kan anses for at have bopæl i Danmark. De vil derfor ikke kunne omfattes af en kollektiv overenskomst i henhold til § 10, stk. 2.

En vesttysker, som omtalt i eksempel 7, med adresse i Hamborg vil ikke kunne anses for at have bopæl i Danmark, og vil helt klart ikke kunne være omfattet af en kollektiv overenskomst i henhold til § 10, stk. 2.«

De af ministerierne afgivne udtalelser må betragtes som vejledende. Spørgsmålets endelige afklaring henhører under domstolene, der kan fastslå, hvorledes lovens bestemmelser skal fortolkes.«

5. Spørgsmålet om DIS-lovens overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser, herunder med EU-rettens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet samt ILO's konventioner nr. 87 om foreningsfrihed og beskyttelse af retten til at organisere sig, nr. 98 om retten til at organisere sig og føre kollektive forhandlinger, og nr. 111 vedrørende forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv, var genstand for drøftelse både før og efter lovens vedtagelse. Da drøftelserne og tidligere klager til ILO over påståede overtrædelser af de nævnte konventioner ikke har givet anledning til ændring af DIS-loven, og da klagerne under denne sag alene har rejst og har kunnet rejse spørgsmål om lovens overensstemmelse med EU- retten, skal blot – af hensyn til fortolkningen af lovens § 10, stk. 2 – gengives følgende korte udsnit af regeringens svar af 30. januar 1989 til ILO vedrørende en klage fra LO, støttet af Sømændenes Forbund i Danmark og af FTF:

»Loven har intet diskriminerende sigte, og der finder ingen forskelsbehandling sted på grundlag af race, køn, national oprindelse eller lignende.

Alle har adgang til beskæftigelse ombord i DIS-skibe.

Alle søfolk er omfattet af dansk lovgivning og har ret til at organisere sig og indgå kollektive overenskomster.

Alle, der sejler under dansk flag, har derfor de samme grundlæggende rettigheder. I den forbindelse skal det erindres, at alternativet til DIS-skibe er skibe under bekvemmelighedsflag.

At alle med bopæl i Danmark uanset race, køn, nationalitet osv. kan omfattes af danske overenskomster er efter regeringens opfattelse ikke i strid med konventionen. Danskere med bopæl i udlandet er tilsvarende udenfor danske overenskomster. ...«

Afslutningsvis skal citeres følgende fra Arbejdsministeriets rapportering til Europarådet 1992, s.89:

»The Danish authorities are not aware of any »international commitments«, cf. section 10 (2) and (3) of the DISR-Act, which presently mean that persons residing outside Denmark shall be treated as Danish nationals so that they can be covered by collective agreements for DISR-ships concluded with a Danish trade union. It is not the Danish opinion that the Charter can be interpreted in this way, cf. also the above-mentioned observations concerning ILO Conventions. If commitments exist or Denmark enters into commitments of this type in the form of EC-rules, ILO Conventions, Council of Europe Conventions, UN or similar fora, the provision laid down in section 10 (2) will ensure immediate compliance with such international commitments.

The consequence of any international commitments of the type mentioned above is not necessarily that the persons concerned will be covered by Danish collective agreements, but that they can be covered. Whether they are in fact covered will depend upon what has been agreed by the parties to the agreement.«

6. Til støtte for de nedlagte påstande har klagerne indledningsvis anført, at skibe under dansk flag er at betragte som dansk territorium med den konsekvens, at en af en dansk faglig organisation indgået kollektiv overenskomst omfattende skibet er gældende for alle om bord. Det må i hvert fald være det retlige udgangspunkt og således situationen, medmindre overenskomstens parter har aftalt andet. I nærværende sag er det – som foreskrevet i DIS-lovens § 10, stk.1 – udtrykkeligt anført i overenskomsten, at den er gældende for tjeneste i skibe registreret i Dansk Internationalt Skibsregister, og der henvises blot til lovens § 10, stk. 2, for så vidt angår det personelle gyldighedsområde. Overenskomsten indeholder ganske vist i § 1 B en bestemmelse om udlændinge, som forbyder diskrimination i »blandede« besætninger på skibe i nordeuropæisk fart, men de her omhandlede tjenere var netop ikke omfattet af denne, men af overenskomstens indledende bestemmelse om det personelle gyldighedsområde. Overenskomsten indeholder med andre ord ingen anden indskrænkning af det personelle gyldighedsområde end den, som måtte kunne udledes af bestemmelsen i § 10, stk. 2. Tværtimod må en fortolkning af overenskomsten efter ordlyden føre til, at der parterne imellem er aftalt det efter DIS-lovens § 10, stk. 2, videst mulige anvendelsesområde. Den begrænsning af det personelle gyldighedsområde, som de indklagede mener er gældende, kan derfor kun være en følge af bestemmelsen i DIS-lovens § 10, stk. 2, hvis fortolkning imidlertid er omtvistet mellem parterne. For sagens udfald må det derfor blive afgørende, hvad der er den rette forståelse af denne bestemmelse set også i lyset af de EU-retlige regler.

Fra klagerens side gøres det gældende, at bestemmelsen ikke udelukkende bygger på et bopælskriterium, men – med tilføjelsen om, at en overenskomst som den foreliggende også kan omfatte personer, som »i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere« – må omfatte alle statsborgere i EU-lande med bopæl inden for Fællesskabet. Hvis der – som hævdet af de indklagede – alene var tale om et bopælskriterium, ville den citerede tilføjelse i § 10, stk. 2, være overflødig. Klagerens

forståelse af bestemmelsen støttes således af ordlyden, der netop går på statsborgerskabet og altså omfatter noget andet og mere end bopælen. Tilføjelsen betyder derfor som nævnt, at alle EU-borgere med bopæl i et EU-land sidestilles med danskere.

Til det anførte kommer, at DIS-lovens bestemmelser må fortolkes i overensstemmelse med de EU-retlige regler i traktatens art. 48 og Rådets forordning 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, regler, som forbyder også indirekte diskrimination. Hvis lovens § 10, stk. 2, må forstås således, at overenskomsten kun kan omfatte personer med bopæl i Danmark, er der i realiteten tale om en »skjult« EU-stridig nationalitetsdiskrimination, jf. om et tilsvarende tilfælde Domstolens afgørelse i sag C- 279/89, kort refereret i EU-Karnov 1996.288 under punkt 2.2., samt Domstolens dom af 12. februar 1974 i sag 152/73 (Sotgiu). I forbindelse med DIS-lovens gennemførelse er der ikke givet nogen rimelig begrundelse for at sondre mellem bosatte i Danmark og bosatte i udlandet. Sondringen bygger således ikke på objektive kriterier og er derfor i strid med pligten til at ligebehandle unionsborgere og egne statsborgere, idet disse typisk vil have bopæl i Danmark. Sagen bør i hvert fald forelægges EF-domstolen til præjudiciel afgørelse, hvis klagerne ikke på det foreliggende grundlag kan få medhold i de nedlagte påstande.

7. De indklagede har anført, at overenskomsten, som klagerne mener, de i Holland boende tjenere skal aflønnes efter, kun er gældende for personer med bopæl i Danmark. Det fremgår af overenskomstens henvisning til DIS-lovens § 10, stk. 2, der svarer til bestemmelserne i alle tilsvarende registre i andre lande, og hvorefter aflønningen er afpasset til forholdene i den ansattes hjemland. Som anført af klagerne finder overenskomstens § 1 B om udlændinge ikke anvendelse i den foreliggende situation, hvor tjenerne med en enkelt undtagelse var hollandske statsborgere, og hvor de alle var bosat i Holland, således at der ikke var tale om en »blandet« besætning af tjenere med bopæl for nogles vedkommende i Danmark, for andre i Holland.

Baggrunden for DIS-loven var et ønske om at styrke konkurrenceevnen og derigennem skabe interesse for hjemflagning af danske skibe. Det er sket ved i lovens § 10, stk. 2 og 3, at opstille en sondring mellem personer med bopæl i Danmark og personer med bopæl i udlandet. Art 6 i den oprindelige EF-traktat, hvorefter al forskelsbehandling på grundlag af nationalitet er forbudt inden for traktatens område, viser, at en sondring på grundlag af bopæl accepteres, når den er sagligt begrundet, et resultat, som følger også af flere afgørelser fra EF-domstolen, bl.a. den af klagerne omtalte sag vedrørende Sotgiu. En forelæggelse for domstolen af nærværende sag er derfor overflødig. Lovens sondring på grundlag af den ansattes bopæl indebærer ingen nationalitetsdiskrimination. En hollandsk statsborger med bopæl i Danmark vil således være omfattet af DIS-lovens § 10,stk. 2, og dermed af den danske overenskomst, der derimod ikke kan være gældende for en dansk statsborger med bopæl i Holland, medmindre ansættelsen omfattes af overenskomstens § 1 B om »blandede« besætninger.

Denne forståelse af DIS-lovens § 10, stk. 2, gør ikke sidste led af bestemmelsen overflødig eller meningsløs. Meningen med sidste led, hvorefter en kollektiv overenskomst indgået af en dansk faglig organisation også kan omfatte personer, som »i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere«, fremgår af industriministerens svar af 1. november 1988 til Sømændenes Forbund i Danmark (foran punkt 4.5.). Der er tale om en »nødvendig udvidelse om, at Danmark skal overholde internationale forpligtelser«, bl.a. EF-forordninger, men disse forpligtelser »indebærer..... ikke, at personer med bopæl uden for landets grænser har krav på samme arbejdsvilkår som personer, der har bopæl i Danmark.« Skulle Danmark derimod senere vælge at lempe kravene for danske statsborgere i relation til DIS-registrerede skibe, har andre EU-borgere krav på tilsvarende lempelser.

DIS-lovens sondring på grundlag af bopæl er klart båret af saglige motiver. Der er intet usagligt i, at ansatte i løn- og arbejdsmæssig henseende behandles i overensstemmelse med de vilkår, som er gældende i deres respektive hjemlande. Det er ikke med DIS-loven forsøgt at omgå de EU-retlige regler ved at camouflere en nationalitetsdiskrimination som en lovlig sondring på grundlag af bopæl, en

udlægning, som Arbejdsministeriet da også har taget afstand fra. Afgørelsen af, om bopælskriteriet er sagligt begrundet eller ej, tilkommer de nationale domstole og ikke EF-domstolen.

8. ARBEJDSRETEN SKAL UDTALE:

Klagernes påstand lyder på efterbetaling af tilgodehavende løn i henhold til og bod for brud på den mellem rederiet og forbundet indgåede overenskomst, der udtrykkeligt angiver, at den er »gældende for tjeneste i skibe registreret i Dansk Internationalt Skibsregister (DIS), jfr. DIS-lovens § 10, stk. 2.« Det er ubestridt, at overenskomstens § 1 B om udlændinge ikke finder anvendelse i den foreliggende sag, hvor der i den omhandlede periode ikke var forhyret en »blandet« besætning af tjenere, men alene tjenere med bopæl i Holland, heraf 11 hollandske statsborgere – som påstanden vedrører – og én kroat. For fastlæggelsen af overenskomstens personelle gyldighedsområde og dermed for sagens udfald bliver det derfor afgørende, hvorledes bestemmelsen i DIS-lovens § 10, stk. 2, skal fortolkes under hensyntagen også til EU-rettens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, jf. EØF-traktaten artikel 48 og Rådets forordning nr. 1612/68 artikel 7.

Efter ordlyden kan kollektive overenskomster som den foreliggende udover personer med bopæl i Danmark – som der ikke er tale om her – kun omfatte personer, »som i medfør af indgåede internationale forpligtelser skal sidestilles med danske statsborgere.« Af forarbejderne til loven fremgår, at der ikke er knyttet bemærkninger specielt til denne bestemmelse. Af Arbejdsministeriets svar til industriministeren, som denne henholdt sig til i svaret af 1. november 1988 til Sømændenes Forbund i Danmark, synes imidlertid at fremgå, at tanken med de citerede ord alene har været at indskærpe overholdelsen af Danmarks da eksisterende og senere indgåede internationale forpligtelser med en tilføjelse om, at disse forpligtelser i hvert fald ikke dengang var til hinder for en sondring på grundlag af bopæl i stedet for nationalitet. Med denne forståelse af bestemmelsen i DIS-lovens § 10, stk. 2, som retten lægger til grund, omfatter bestemmelsen og dermed også overenskomsten kun personer, som kan anses for at have bopæl i Danmark. Spørgsmålet er herefter alene, om bestemmelsen reelt er udtryk for en EU-stridig nationalitetsdiskrimination.

Af den af de indklagede påberåbte dom fra EF-domstolen af 12. februar 1974 i sag 152/73 (Sotgiu) fremgår, at anvendelsen af bopælskriteriet efter omstændighederne kan være udtryk for en EU-stridig nationalitetsdiskrimination, men at dette ikke er tilfældet, hvis en forskelsbehandling baseret på bopælskriteriet er begrundet i relevante objektive forskelle i den ansattes situation. Bedømmelsen heraf må antages at være overladt de nationale domstole. På denne baggrund har retten ikke fundet grundlag for at forelægge sagen for EF-domstolen til besvarelse af præjudicielle spørgsmål i henhold til traktatens artikel 177.

Anvendelsen af bopælskriteriet i DIS-lovens § 10, stk. 2 og 3, afspejler efter rettens opfattelse relevante objektive forskelle i de ansattes levevilkår, herunder beskatningen, i de respektive hjemlande og giver dermed en rimelig begrundelse for, at vilkårene i de forskellige kollektive overenskomster og individuelle ansættelseskontrakter ikke er ens. Bestemmelsen begrænser ikke adgangen til ansættelse om bord på DIS-registrerede skibe, men ansættelsesvilkårene vil – uafhængig af vedkommendes statsborgerskab – afhænge af den pågældendes bopæl med den modifikation, der følger af bestemmelsen om »udlændinge« i overenskomstens § 1 B, en modifikation, som i givet fald vil indebære en fordel for medlemmer af en såkaldt »blandet« besætning med ringere vilkår end efter en overenskomst indgået med en dansk faglig organisation.

Efter det anførte kan klagerne ikke få medhold i de nedlagte påstande, der forudsætter, at de omhandlede hollandske tjenere med bopæl i Holland var omfattet af overenskomsten mellem DFDS A/S og forbundet, indgået i henhold til DIS-lovens § 10, stk. 2.

THI KENDES FOR RET:

Det indklagede rederi, DFDS A/S, frifindes.

I sagsomkostninger skal klagerne, Landsorganisationen i Danmark for Restaurations- og Bryggeriarbejder Forbundet, betale 2.000 kr. til Arbejdsretten.